

Tak trochu hlavolam

Jednotka intenzivní péče, University College Hospital v Londýně, listopad 2006

„Tady nejde o politiku. Jde o zločin.“

LITVINĚNKO DETEKTIVU INSPEKTOROVÍ BRENTU HYATTOVI

20. LISTOPADU ROKU 2006

Toho večera začalo být Alexandru Litviněnkovi silně nevolno. Marina mu předtím uvařila lehkou večeři.

Jídlo bylo tak trochu na oslavu. Přesně před šesti lety, 1. listopadu roku 2000, utekli Litviněnkovi z Ruska a přijeli právě sem, do Británie. Byly to dobré roky. Litviněnko si našel práci, stal se spisovatelem na volné noze a britským špiónem na půl úvazku. Marina si našla přátele, naučila se anglicky. Anatolij, kterému bylo nyní dvanáct let, chodil na elitní londýnskou chlapeckou školu.

Rusko však nebylo zapomenuto. Anatolij si ještě pamatoval na kruté zimy, sáňkování na sněhu, moskevské metro s velkolepými stropy a lampami ve stylu art deco. Nemělo žádný smysl se tam vracet a Británie se mezitím stala jejich domovem. Litviněnko se na své nově získané britské občanství (které bylo schváleno před třemi týdny) díval jako na zázračný ochranný štít. V minulosti jej jeho nepřátelé v Londýně pronásledovali. Objevovaly se výhružné telefonáty a zápalné bomby házené na jeho dům na Muswell Hill. Ale tyhle příznaky minulosti byly jistě pryč?

Po večeri si Litviněnko uspořádal své složky, seděl u počítače, sledoval zprávy a krátce telefonicky pohovořil se svým novinářským kontaktem z USA. Kolem jedenácté večer si šli s Marinou lehnout.

Za deset minut začalo být Litviněnkovi nevolno od žaludku a začal zvracet. „Najednou mi bylo špatně,“ uvedl policii. „Marina po chvíli řekla: ‚Možná to přejde,‘ a já na to: ‚Ne, myslím, že ne.‘ A pak jsem začal zvracet. Podařilo se mi doběhnout jen k toaletní míse u nás v pokoji, dál ne. O dvacet minut později jsem zvracel znovu.“

Marina k tomu řekla: „Najednou se necítil dobře. Řekl mi, že je mu špatně. Bylo to velmi náhlé. Samozřejmě ale nemohl nic víc říct, protože jen zvracel.“ Když nevolnost polevila, Litviněnko se zmínil, že ten pocit je velmi podobný tomu, jaký měl 16. října po své schůzce s Lugovojem a Kovtunem. Toho večera však zvracel pouze jednou, poté se mu udělalo lépe.

Marina předpokládala, že tyto nové problémy přejdou stejně tak. Nejdřív Litviněnko vyvracel večeri. Pak zvracel znovu, tentokrát něco, co vypadalo jako voda. Marina si všimla, že zvrátky měly „velmi zvláštní barvu“. Připravila tedy tradiční ruský lék na žaludeční obtíže, trochu magnezia přidaného do vody. Její manžel jej vypil, ale stále se necítil o nic lépe.

Po hodině se Litviněnko přesunul do studovny, aby nerušil ženu a syna, který měl další den školu. Prožil mizernou noc. „Každých dvacet nebo třicet minut jsem musel běžet na toaletu, kde jsem zvracel a zvracel a zvracel,“ uvedl. Magnezium nezabralo. Pěna mu vytékala z úst.

V šest hodin ráno se Marina vzbudila a nahlédla dovnitř. Litviněnko byl vzhůru a vypadal hrozně. Pověděl jí: „Nepřestává to.“ Žaludeční křeče pokračovaly, i když v něm už nebylo nic, co by mohl vyvracet. Litviněnko si navíc začal stěžovat, že nemůže pořádně dýchat: „Potřebuju víc vzduchu.“ Venku byl chladný den, ale Marina

přesto otevřela okna. Něco bylo hodně špatně. Litviněnko později prohlásil: „Cítil jsem se opravdu hrozně.“ Silné bolesti břicha se zhoršovaly. Svěřil se pak své ženě: „Marino, myslím, že mě někdo otrávil.“

Ráno Marina vysadila Anatolije jako obvykle na stanici metra East Finchley a zavolala ruskému doktorovi, Juriji Prikazčikovi, který jí poradil, aby koupila minerální soli. Navštívila tedy lékárníka. Litviněnko soli vypil, načež je okamžitě vyzvracel. Začínal být velmi vyčerpán, nemohl nic sníst ani pít.

Litviněnkovi bylo čtyřicet tři let a byl ve výjimečně dobré fyzické kondici. Každý týden, když byl Anatolij na taekwondo, uběhl Litviněnko 15 kilometrů a potom usilovně plaval tam a zpět ve veřejném bazénu na East Finchley. Nikdy nebyl nemocný. Až nyní.

Marina navrhla, že zavolá záchranku. „Byl to velmi zvláštní pocit. Nevěděli jsme, co dělat,“ uvedla. Její manžel však odmítal. Až v brzkých hodinách 3. listopadu ve dvě hodiny ráno Litviněnko svolil: „Marino, prosím tě, měli bychom tam zavolat.“ Vytočila tedy univerzální číslo 999 a během pěti minut přijela záchranná služba. Dvě záchranářky zkontrolovaly jeho krevní tlak a puls. Usoudily, že jde pravděpodobně pouze o nějakou bakteriální infekci. Doporučily mu vodu a prášky proti bolesti, načež odjely.

Bolest se zhoršovala. Litviněnko takřka trpěl těžkým průjemem a všiml si, že z něj vytéká krev. Marina znovu zavolala doktoru Prikazchikovi, který ve dvě hodiny odpoledne přijel k Litviněnkovým domů na Osier Crescent. Podíval se na Litviněnka jediným pohledem a bez dalšího vyšetření od něj s vytřeštěnými očima o krok ustoupil. Doktor jim řekl: „Nevím, co je tohle za nemoc. Vypadá to dost jako břišní tyfus, ale břišní tyfus to není.“ Prikazchikov prohlásil, že Litviněnko potřebuje okamžitou hospitalizaci. Přijela záchranka a odvezla ho do nemocnice Barnet and Chase Farm Hospital v severním Londýně.

Pro doktory v Barnet Hospital byl Litviněnko jen jedním z mnoha příjmů toho dne. Další pacient na starost během hektické zimní sezóny plné chřipek, virů a přílivu starších občanů.

Bylo očividné, že Litviněnko je ve špatném stavu. Jeho symptomy byly břišní bolesti, průjem a zvracení. Doktoři diagnostikovali gastroenteritidu a mírnou dehydrataci. Předepsali ciprofloxacín a širokospektrá antibiotika. V rámci prevence před rozšířením infekce jej umístili do jednolůžkového pokoje. Byl přijat pod svým britským pseudonymem jako Edwin Redwald Carter. V nemocnici předpokládali, že se pan Carter začne za několik dní zotavovat.

Ze začátku se zdálo, že tomu tak opravdu je. „Po hospitalizaci se začal cítit o něco lépe,“ vzpomínala Marina. Antibiotika zastavila zvracení a Litviněnko byl více při síle.

Nicméně se objevily dva nové problémy. První byl lékařský. Testy totiž ukázaly, že hodnota Litviněnkových bílých krvinek je neobvykle nízká. Počty jeho bílých krvinek a krevních destiček dokonce vytrvale klesaly. To však vůbec neodpovídalo diagnostice gastroenteritidy. Doktoři si ale mysleli, že se jedná o následek užívání poměrně silných antibiotik, která Litviněnkovi předepsali.

Druhý problém byl sotva uvěřitelný, spíše jako ze špionážních thrillerů a knih Johna le Carré než ze skutečného života. Dne 7. listopadu paní Carterová (jak ji lékařské záznamy označují) poprvé přednesla možnost toho, že mohl být její manžel otráven. Svěřila se, že dříve pracoval pro sovětskou KGB a že znal „nebezpečné lidi“. Je možné, že mu někdo dal něco do jídla či pití?

Historika nedávala moc smysl. Doktoři Marinu uklidnili, že je to „nepravděpodobné“, ale do Edwinových záznamů zapsali: „Pacient a manželka mají obavy z úmyslné infekce pacienta, brát v úvahu jed?“

Litviněnko a jeho žena byli stále více přesvědčeni o tom, že jeho zhoršující se bolestivé symptomy nejsou důsledkem zkaženého jídla

nebo špatného suší. Tušili nečistou hru. Byla to snad odplata? Litviněnko poskytl rozhovor ruské BBC, ve kterém vysvětlil, že velmi těsně přežil pokus o otravu a nyní se zotavuje v londýnské nemocnici. Zmínil při něm také svůj oběd s Italem Mariem Scaramellou, ale pomlčel o setkání s Lugovojem a Kovtunem.

Údajná otrava se stala skutečnou senzací. Ale byla tato domněnka pravdivá? *Chechenpress* (čečenská webová stránka), pro kterou Litviněnko pracoval, se příběhu chytla. A stejně tak i nezávislá opoziční rádiová stanice *Echo of Moscow* (*Ozvěna Moskvy*, AP).

Alex Goldfarb, který se tehdy nacházel v Paříži, pak obdržel telefonát od jednoho z redaktorů rádia. Projel informace dostupné na internetu (kde začal příběh nabírat na síle), ale nebyl ochoten je brát příliš vážně. Zavolał svému příteli Alexandrovi, který mu potvrdil, že má podezření na otravu. Skeptický Goldfarb mu na to řekl: „Ale no tak, kdo by tě asi tak otrávil? To už je trochu moc. Spíš máš jen nějakou lehkou žaludeční nemoc.“

Ostatní byli podobně skeptičtí. Ze svého nemocničního lůžka Litviněnko zavolał svému kamarádovi a spolu-exulantovi Viktoru Suvorovovi, kterému pověděl: „Byl jsem otráven.“ (Suvorov již dříve Litviněnka nabádal, aby se stejně jako on z Londýna odstěhoval do nějaké klidnější části země.)

Suvorov odpověděl: „Ale Sašo, vždyť je to nesmysl.“

Litviněnko ale trval na svém: „Ne, vážně. Otrávil mě. Volám ti z nemocnice.“

Stejně těžké bylo přesvědčit o jeho teorii nemocniční personál.

Avšak týden poté, co byl přijat (dne 11. listopadu), se stalo něco děsivého a velmi, velmi podivného.

Litviněnkovi začaly vypadávat malé chomáče vlasů. Marina svého muže navštěvovala každý den a někdy s sebou brala i Anatolije. Viděla ho i v neděli, 12. listopadu, kdy si stěžoval na bolest v krku.

Když se vrátila následujícího rána, Litviněnko vypadal o poznání hůř. Byla to postava přízraku, slabý, žalostný a „zcela jiný“ člověk. Marina mu v uklidňujícím gestu vískala vlasy, načež se vyděšeně podívala na svou ruku. Jeho vlasy byly v její rukavici. Měl je také na ramenou a na polštáři. Byly všude. Marina byla rozrušená. A (pro ni netypicky) rozzuřená. Vyjela na lékařský personál: „Co to má znamenat? Může mi někdo říct, co se to s mým mužem děje?“

Marinu toho dne do nemocnice doprovázela Valentina Micheniovová, bývalá ruská zdravotní sestra, se kterou se Marina v průběhu času spřátelila. Micheniovová přijela do Británie z Ruska v roce 2000. Nikoho tam neznala, byla osamělá a začala si s Marinou povídat v obchodě. „Marina je báječný, báječný člověk,“ řekla. Micheniovová se pro Anatolije stala náhradní babičkou. Když Litviněnko onemocněl, nastěhovala se k rodině domů na Muswell Hill. Nabídla se také ostříhat Litviněnkovy zbylé vlasy. Doktorů souhlasili a požádali Micheniovovou, aby dala vlasy do plastového sáčku pro další testy.

Litviněnka dramatická ztráta vlasů nevzrušovala. Byl to dobře vypadající muž, ale nikdy ne marnivý nebo samolibý. Micheniovová ručně odstranila vlasy vepředu, ale ty vzadu nebyly tak poddajné. „Můj vzhled mě v téhle chvíli netrápí,“ řekl jí. Práci tedy dokončila nůžkami. A Litviněnko byl plešatý.

„Během těch pěti dní, co jsem ho navštěvovala, mu vlasy vypadávaly úplně samy,“ uvedla Micheniovová. „Jako byste foukli na odkvetlou pampelišku.“

*

V této chvíli byl již Litviněnko přesvědčen, že se stal obětí vážné otravy. Znal dokonce i identitu svého vraha. V rozhovoru pro BBC poukázal na Scaramellu, svého italského společníka. Ale ve skutečnosti si byl jist, že na vině jsou dva Rusové, známý Lugovoj a tajemný

Kovtun. Litviněnko byl rozeným optimistou a věřil proto, že nemoc překoná. Tím, že utajil Lugovojovu a Kovtunovu roli v celé věci, doufal, že je bude moct vylákat zpátky z Moskvy do Británie, kde je zatknou policejní síly.

Mezitím začali být jeho ošetřovatelé znepokojeni. 13. listopadu hematolog, doktor Andres Virchis, zhodnotil jeho případ. Byl to, jak přiznal, „tak trochu hlavolam“. Diagnóza gastroenteritidy se nyní zdála být nepravděpodobná. Litviněnko vykazoval celou škálu jiných, znepokojujících symptomů. Počet jeho krevních destiček byl děsivě nízký a pak zde byla ona alopecie, náhlá až alarmující ztráta vlasů. Nedávalo to smysl.

„Napadlo mě, že vypadá jako moji pacienti po chemoterapii,“ řekl Virchis. „Když se podíváte na tuto léčbu rakoviny, pochopíte, že existuje několik úrovní její intenzity. Jsou zde samozřejmě ambulantní pacienti, ale existují i pacienti s akutní formou leukemie, vážnou formou rakoviny krve, kterým je podávána velmi intenzivní chemoterapie. Vypadal úplně jako jeden můj pacient, který tuto náročnou léčbu podstoupil.“

Zkušený tým lékařů, který měl Litviněnka na starosti, začal prozkoumávat další možnosti. Myšlenka, že by mohl být otráven, již nevypadala tak bizarně. Dalšího dne (14. listopadu) začal Virchis případ probírat s toxikologem v nemocnici Guy's Hospital v Londýně. Nakonec se shodli na provedení testu na těžké kovy a biopsii. Litviněnko na tom byl velmi, velmi špatně. Virchisovi se zdálo, že vypadá jako pacient s akutním onemocněním z ozáření. Do lékařského spisu napsal: „Požádat radiologii o výzkum možných radioaktivních toxinů.“

Doktoři pomalu tápali směrem k odpovědi. 15. listopadu přinesli k Litviněnkovi vůbec poprvé Geigerův-Müllerův počítáč. Vypadal jako robustní kapesní kalkulačka. Kdyby detekoval beta nebo gama

záření, přístroj by vydal dlouhé zakvílení. Nic se z něj ale neozvalo. V poznámce stojí: „Geigerův-Müllerův počítač – žádné záření.“ Nemocnice na měření tak vzácné alfa radiace neměla vybavení. Jediná instituce, která toho byla schopna, byl britský Výzkumný ústav atomových zbraní v Aldermastonu.

Jak se zprávy o Litviněnkově stavu šířily, návštěvy přicházely. Toho večera se zastavil Goldfarb. Pohled, který se mu naskytl, jej znepokojil. Litviněnko byl neutropenický. Goldfarb, jakožto vyučený mikrobiolog, přesně věděl, co to znamená. Litviněnkův imunitní systém byl v žalostném stavu a kolaboval.

Litviněnko mu řekl o svém podezření, že pachatelem je Lugovoj. Goldfarb byl přesvědčen, že je naléhavé zapojit do věci policii. Dalšího dne se do nemocnice Barnet Hospital vrátil s Georgem Manziesem, Litviněnkovým dlouholetým právníkem. Společně pak strávili dvě hodiny vedle jeho lůžka. Litviněnko vůbec nepochyboval o tom, kdo za spiknutím stojí, a Menziesovi polohlasně řekl: „Oni mě otrávil, chápeš.“ Tím „oni“ myslel ruské tajné služby.

Zesláblý Litviněnko se pak pokusil navázat telefonní kontakty se svými přáteli, ale byl na to příliš zesláblý. Během jedné konverzace se Suvorovem se mu hlas zpomalil „jako gramofon“ a téměř utichl. Telefon mu vypadl z ruky. Suvorov slíbil, že za ním zajde na návštěvu „za tři čtyři dny“, až mu bude lépe.

Téhož dne přinesla toxikologická jednotka z Guy's Hospital novinky. Biopsie poukazovala na předběžnou diagnózu otravu thalliem, smrtelným kovem. Ale hodnota thallia byla podivně nízká a ne příliš nad environmentální úroveň, jen 30 nanomolů na litr. Výsledky byly matoucí a bylo potřeba další potvrzení.

Diagnóza spustila poplach. Lékařský personál kontaktoval Scotland Yard a prohlásil, že mají podezření na zákeřnou otravu. Virchis si promluvil s Litviněnkem. Ten mu potvrdil, že ruské tajné služby

využívají radioaktivní thallium. Doktoři jej tedy začali léčit barvivem berlínské modři, což je účinný protijed.

Sylvia Berneyová, právě sloužící doktorka, viděla Litviněnka ve dvě hodiny odpoledne během své vizity. Ležel v posteli v samotném pokoji na oddělení hematologie a bez vlasů vypadal vyhuble. Jeho „elegantní žena“ stála vedle něj. Marina za svého muže tlumočila a společně probírali novou diagnózu. Stěžovala si, že jejich dřívější obavy z travičství nebyly brány vážně. Berneyová jim sdělila, že Litviněnko potřebuje transplantaci kostní dřeně. Řekla také, že mohou být ve hře další jedy včetně radiace.

„Pomalu mi docházelo, že jsme měli na oddělení takový případ bez jakékoli policejní ochrany,“ vzpomínala Berneyová. Brzy nato se objevila místní speciální složka ozbrojených sil. Berneyová vymyslela plán přesunout Litviněnka z nemocnice Barnet na speciální oddělení v nemocnici University College Hospital v Bloomsbury. Za rohem se nacházela londýnská univerzita stejného jména a krátkou chůzí přes travnaté náměstí starých platanů jste došli do Britského muzea.

Litviněnko byl naložen do modro-bílé ambulance, kterou eskortovala policie. Do University College Hospital dorazil 17. listopadu. Těsně před půlnocí se po boku jeho postele objevili dva detektivové.

VELMI DRAHÝ JED

Barnet and Chase Farm Hospitals NHS NHS Trust		E948340 04/12/1962		(21)
PATIENT HISTORY SHEET		 Mr Edwin Carter 140 Osier Crescent Muswell Hill N10 1RF 640 153 8716		
Consultant				
Date				
17/11/06	17.30 pm	Pt. developed headache fever & rigors. For neuro exam. Spoke to Guy's poisons unit - prussian blue is the only treatment indicated for thallium poisoning at this stage. They cannot identify the isotope not able to check for possible radiobactivity. Other heavy metal assays awaited eg arsenic but unlikely to cause these symptoms. Spoke to Haematology re: at VCH re possible future need for B.M. They have agreed to take patient when a bed is available. Will take patient tonight.		
Plan 1. Transfer to VCH 2. Continue prussian blue 4g Tds for 7 days until repeat urine thallium level available 3. Continue present anti-infective J. Manning				
<u>VIC neuro exam</u>				
17/11/06		R	L	
17 ⁵¹		fundus: optic: no disc papilloedema not raised pupil: 5/5 5/5 cor: normal conj: + + pleuris: + + vitreous: ✓ ✓ reflex: normal all clear reflexes: normal normal		
<u>upper limb</u>				
inspection: normal normal deep: biceps, brach: + + reflexes: ✓ ✓ power: ✓ ✓				

Britská policie měla před sebou hned ze začátku matoucí obrázky. Otrávený Rus, který uměl sotva anglicky, neuvěřitelné spiknutí zahrnující návštěvníky z Moskvy a chaotická hromada potenciálních míst